

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

آینه معرفت

(فصلنامه علمی - پژوهشی فلسفه و کلام اسلامی)

سال هجدهم، شماره ۵۴/ بهار ۱۳۹۷

صاحب امتیاز:

دانشگاه شهید بهشتی

دانشکده الهیات و ادیان

مدیر مسئول:

دکتر محمد مهدی باباپور

سر دبیر:

دکتر محمد علی شیخ

مدیر داخلی:

دکتر زکریا بهارنژاد

اعضای هیئت تحریریه به ترتیب الفبا:

دکتر محمد ابراهیمی ورکیانی (دانشیار دانشگاه شهید بهشتی)، دکتر سید علی اکبر افجه‌ای (استاد دانشگاه علامه طباطبائی)، دکتر رضا اکبریان (استاد دانشگاه تربیت مدرس)، دکتر محسن جوادی (استاد دانشگاه قم)، آیت الله دکتر سید حسن سعادت مصطفوی (دانشیار دانشگاه امام صادق)، دکتر حسن سعیدی (دانشیار دانشگاه شهید بهشتی)، دکتر محمد علی شیخ (استاد دانشگاه شهید بهشتی)، دکتر منوچهر صانعی (استاد دانشگاه شهید بهشتی) دکتر قربان علمی (دانشیار دانشگاه تهران)

همکاران علمی این شماره به ترتیب الفبا:

دکتر محمد ابراهیمی ورکیانی، دکتر حسن احمدی، دکتر محسن جاهد، دکتر اسماعیل دارابکلایی، دکتر میثم سفیدخوش، دکتر سید اسماعیل سید هاشمی، دکتر محمد شکری، دکتر منوچهر صانعی، دکتر قربان علمی، دکتر حسین کرباسی، دکتر حسین مقیسه، دکتر حسین واله

مترجم چکیده‌ها:

دکتر محمد رضا عنانی سراب

ویراستار:

فروغ کاظمی

صفحه آرا:

مریم میرزایی

مدیر اجرایی:

حسین مقیسه (صادقی)

نشانی: تهران، اوین، دانشگاه شهید بهشتی، دانشکده الهیات و ادیان، دفتر مجله کد پستی: ۱۹۸۳۹۶۹۴۱۱

www.sbu.ac.ir/maaref/ayenehmarefat
E-Mail: ayenehmarefat@sbu.ac.ir

تلفکس: ۲۲۴۳۱۷۸۵   تلفن: ۲۹۹۰۵۶۹۴
چاپ و صحافی: چاپخانه دانشگاه شهید بهشتی

در تاریخ ۹۱/۱۰/۲۵ طی نامه ۲۰۵۱۳۹/۳/۱۸ رتبه علمی پژوهشی فصلنامه آینه معرفت توسط کمیسیون نشریات وزارت علوم و تحقیقات و فناوری تمدید اعتبار شده است.

فصلنامه آینه معرفت در سایت زیر به طور تمام متن قابل بازیابی است:

www.ISC.gov.ir
www.SCJ.sbu.ac.ir
www.Magiran.com

پایگاه استنادی علوم جهان اسلام
پایگاه نشر دانش (پند)
بانک اطلاعات نشریات کشور (مگیران)

سال نشر: ۱۳۹۷

قیمت تک شماره: ۵۰۰۰ تومان

توجه: مسئولیت مطالب و نظریات مطرح شده در مقاله های این فصلنامه بر عهده نویسندگان آن است و چاپ آنها به معنای تأیید آنها نیست.

راهنمای نگارش مقالات

از نویسندگان محترم تقاضا می‌شود از ارسال مقالاتی که مطابق شیوه‌نامه نیست، خودداری فرمایند؛ صرفاً مقالاتی مورد ارزیابی قرار می‌گیرند که مطابق شیوه‌نامه نگاشته شده باشند.

۱. مشخصات نویسنده: نام و نام خانوادگی، مرتبه علمی و سازمان متبوع صاحب اثر (مؤلف / مترجم)، نشانی دقیق پستی و الکترونیکی و تلفن تماس در پایان مقاله آورده شود.
۲. تصمیم‌گیری در مورد چاپ مقاله‌ها توسط هیئت تحریریه و دو داور متخصص در بازه زمانی ۵ ماه صورت می‌پذیرد.
۳. مقاله در نشریه دیگر چاپ نشده یا همزمان برای سایر مجلات ارسال نشده باشد.
۴. مقالات دانشجویان در مقطع تحصیلات تکمیلی در صورتی برای داوری ارسال خواهد شد که نام استاد راهنما نیز ذکر شده باشد.
۵. موضوع مقالات: مقاله‌های ارسالی مرتبط با زمینه‌های تخصصی فلسفه و کلام اسلامی به زبان فارسی، پذیرفته می‌شود.
۶. اجزای مقاله: عنوان مقاله، چکیده فارسی و انگلیسی، کلید واژه‌ها، مقدمه، متن، نتیجه، ارجاعات توضیحی، منابع؛ مقاله در کادر مشخص شده مجله (راست، چپ و پایین ۴/۵ سانتیمتر و بالا ۶ سانتیمتر) و قلم زر ۱۳، حداکثر ۲۵ صفحه - تنظیم شود.
۷. دریافت مقاله فقط از طریق سامانه پند، سامانه مدیریت نشر به آدرس www.scj.sbu.ac.ir امکان پذیر است.
۸. معادل اصطلاحات و اعلام بلافاصله پس از اصطلاح یا نام در داخل پرانتز آورده شود.
۹. اعلام ناآشنا اعراب گذاری شود.
۱۰. منبع تبدیل سال‌ها از هجری به میلادی یا بالعکس: وستفلد، فردیناند و ادوارد ماہلر، تقویم تطبیقی هزار و پانصد ساله هجری قمری و میلادی، مقدمه و تجدیدنظر از حکیم‌الدین قریشی، تهران، فرهنگسرای نیاوران، ۱۳۶۰.
۱۱. در پایان مقاله، نخست ارجاعات توضیحی آورده می‌شود که صرفاً شامل توضیحات ضروری است نه ارجاع به منابع.
۱۲. شیوه ارجاع به منابع: به جای ذکر منابع در زیرنویس یا پایان مقاله، در پایان هر نقل قول مستقیم یا غیرمستقیم مراجع مربوط، به این شکل داخل پرانتز قرار داده شود: (نام خانوادگی مؤلف، صفحه). چنانچه بیش از یک اثر از مؤلف ذکر شود، منبع به این شکل ارائه گردد: (نام خانوادگی مؤلف، عنوان مقاله یا کتاب، صفحه).

۱۳. فهرست الفبایی منابع (فارسی و غیرفارسی جدا):

- کتاب:

نام خانوادگی، نام (نویسنده)، عنوان کتاب، شماره جلد، نام مترجم یا مصحح و غیره، محل نشر، نام ناشر، سال نشر.

- مقاله:

الف) چاپ شده در مجموعه یا دایرةالمعارف:

نام خانوادگی، نام (نویسنده)، «عنوان مقاله»، نام مترجم، عنوان مجموعه یا دایرةالمعارف، اهتمام کننده، محل نشر، نام ناشر، سال نشر، صفحه‌ها.

ب) چاپ شده در مجلات:

نام خانوادگی، نام (نویسنده)، «عنوان مقاله»، نام مترجم، نام مجله، دوره یا جلد، شماره (فصل / ماه و سال)، صفحه‌ها.

ج) چاپ شده در روزنامه:

نام خانوادگی، نام (نویسنده)، «عنوان مقاله»، نام مترجم، نام روزنامه، شماره (روز و ماه و سال)، صفحه.

- سند:

نام سازمانی که سند در آنجا نگهداری می‌شود، شماره پرونده، شماره سند.

لطفاً میزان تحصیلات، رتبه و پایه علمی، محل کار دانشگاهی، شماره تلفن منزل و محل کار، تلفن همراه، نشانی، شماره کد یا صندوق پستی و پست الکترونیک خود را در برگه‌ای مجزا همراه مقاله ارسال نمایید.

فهرست مطالب

۷	بررسی تطبیقی اراده الهی از دیدگاه ابن سینا و اسپینوزا، ابوالقاسم اسدی- اکبر عروتنی موفق	
۸	اعتبار و نقش «منابع معرفتی» در اندیشه ابن ابی جمهور احسائی، شمس الله سراج- سمیه منفرد	
۹	بررسی تطبیقی ارتباط مرگ و گناه در آثار آگوستین قدیس و ملاصدرا قاسم کاکایی- محبوبه جباره ناصر و	
۱۰	بررسی تطبیقی تفسیر کلامی آیات امامت در تفاسیر اثنتی عشریه و زیدیه تا پایان دوره آل بویه مهران اسماعیلی- ربابه نبی الهی	
۱۱	تحلیل و نقد برداشت کانت از خدا، صالح حسن زاده	
۱۲	بررسی راه حل باربور برای حل تعارض بین علم و دین با توجه به تقریر کارول از این تعارض سید محمد حسن آیت اله زاده شیرازی - سید حسام الدین جلالی تهرانی	
۱۳	سلفی گری در اندیشه عقیدتی و کلامی جماعت اخوان المسلمین حمید ایماندار- حامد مصطفوی فرد	
	<i>A Comparative Study of Divine Will from the Perspective of Avicenna and Spinoza</i>	14
	Abulghsem Asadi- Akbar Orvati Movafagh	
	<i>Authority and Role of "Cognitive Sources" in Ibn Abi Jumhur Ahsai's thought</i>	15
	Shamsollah Seraj- Somayeh Monfared	
	<i>Comparative Study of the Relationship between Death and Sin in Saint Augustine's and Mulla Sadra's Works,</i>	17
	Ghasem Kakaii-Mhaboobeh Jabareh Naseroo	
	<i>Comparative Study of Theological Interpretation of Quranic Verses on Imamate in Imamiyyah and Zaidiyyah Interpretations up to the End of Buyid Dynasty Era,</i>	18
	Mehran Esmaeili- Rubabe Nabiyollahi	
	<i>Analysis and Critique of Kant's Conception of God,</i>	20
	Saleh Hassanzadeh	
	<i>The Study of Barbour's Solution to the Conflict between Science and Religion with Attention to Carroll's Exposition of the Conflict</i>	22
	Seyed Mohmmad Hassan Ayatollahzadeh Shirazi, Seyed Hessam Jalali Tehrani	
	<i>Salafism in the Theological Thought of Muslim Brotherhood Community,</i>	24
	Hamid Imandar- Hamed Mostafavifar	

فصلنامه فلسفه و کلام اسلامی آینه معرفت
دانشگاه شهید بهشتی، بهار ۹۷

Research Journal of Islamic Philosophy and
Theology of Shahid Beheshti University
کد مقاله: ۲۰۳۱۵

بررسی تطبیقی اراده الهی از دیدگاه ابن سینا و اسپینوزا

ابوالقاسم اسدی*
اکبر عروقی موفق**

چکیده

در میان اوصاف ثبوتی خداوند، صفت اراده از اهمیتی ویژه برخوردار است. در حالی که عموم فلاسفه و متکلمان مرید بودن خداوند را پذیرفته‌اند ولی در مورد معنای آن اختلافات زیادی بین فلاسفه و نحله‌های مختلف کلامی در طی تاریخ بوجود آمده است. در این مقاله که با روش توصیفی-تحلیلی نوشته شده با مراجعه به آثار ابن سینا و اسپینوزا صفت اراده و مباحث مربوط به آن به صورت تطبیقی بحث و بررسی شده است. از تأکیدات مکرر ابن سینا به عدم تغایر مفهومی همه صفات الهی و بخصوص دو صفت اراده و علم الهی، این نتیجه به دست می‌آید که او هم مانند اسپینوزا نمی‌خواهد همان معنی متعارف اراده را که در مورد انسان به کار می‌رود، به خداوند نسبت بدهد.
کلیدواژه‌ها: اراده، اراده الهی، ابن سینا، اسپینوزا.

ghasemasadi1990@gmail.com
a_orvati@yahoo.com

* عضو هیئت علمی دانشگاه فرهنگیان
** عضو هیئت علمی دانشگاه بوعلی سینا

تاریخ دریافت: ۹۶/۸/۱۷ تاریخ پذیرش: ۹۶/۱۲/۱۹

فصلنامه فلسفه و کلام اسلامی آینه معرفت
دانشگاه شهید بهشتی، بهار ۹۷

Research Journal of Islamic Philosophy and
Theology of Shahid Beheshti University
کد مقاله: ۲۱۷۱۷

اعتبار و نقش «منابع معرفتی» در اندیشه ابن ابی جمهور احسائی

شمس‌الله سراج*
سمیه منفرد**

چکیده

بازشناسی چیستی و چرایی ترکیب سه منبع معرفتی عقل، شرع و کشف در نظام اندیشه ابن ابی جمهور احسائی (۹۱۲-۸۳۸ ق)، تحلیل دستاوردهای معرفتی این نظام را ثمربخش‌تر می‌کند. ابن ابی جمهور احسائی به عنوان شخصیتی که جایگاه مهمی در مسیر ادغام شاخه‌های مختلف نظری در سایه تعالیم امامی دارد، نظریه شناخت خود را بر پایه‌ای فلسفی-دینی-عرفانی تأسیس می‌کند. کاری که بعدها توسط صدرالمآلهین شیرازی (۱۰۵۰-۹۷۹ ق) تکمیل شد و در قالب نظریه «وحدت معرفتی مفاد قرآن، عرفان و برهان» ارائه گردید. در نظام فکری احسائی، ربط و پیوند عمیقی میان عقل و قلب و شرع وجود دارد؛ وی معتقد است که باید از قضایای برهانی ضروری به واردات الهی ارثی منتقل شد، در این صورت اسرار شریعت را می‌توان دریافت و معانی طریقت و حقیقت را فهمید. عقل با پیمودن مراتب کمال به مرتبه قلب راه پیدا می‌کند و قلب نام دیگر عقل کمال یافته است. همچنین در مورد ربط و نسبت میان شرع و عقل، بر این باور است که شرع، عقل خارجی و عقل، شرع داخلی است، پس آن دو معاضد و معاون همدیگر بلکه با هم متحدند. کلیدواژه‌ها: ابن ابی جمهور احسائی، منابع معرفتی، عقل، کشف، شرع.

shamsollahs@yahoo.com
somayahmonfared23@gmail.com

* عضو هیئت علمی دانشگاه ایلام
** دانش آموخته دکتری فلسفه و کلام اسلامی دانشگاه ایلام

تاریخ دریافت: ۹۶/۱۱/۳۰ تاریخ پذیرش: ۹۷/۱/۲۱

فصلنامه فلسفه و کلام اسلامی آینه معرفت
دانشگاه شهید بهشتی، بهار ۹۷

Research Journal of Islamic Philosophy and
Theology of Shahid Beheshti University
سکد مقاله: ۲۰۱۰۹

بررسی تطبیقی ارتباط مرگ و گناه در آثار آگوستین قدیس و ملاصدرا

قاسم کاکایی*
محبوبه جباره ناصرو**

چکیده

در این نوشته کوشیده‌ایم با رویکردی تطبیقی، به بررسی مرگ و ارتباط آن با گناه، از دیدگاه آگوستین و ملاصدرا بپردازیم. بررسی دیدگاه‌های این دو، نشان می‌دهد که آگوستین با توجه به آیین مسیحیت، به ویژه تعالیم پولس، مرگ را بر مبنای گناه نخستین، توجیه و حتی گناه را علت مرگ معرفی می‌کند. وی بر این باور است که خداوند انسان را به گونه‌ای آفریده است که اگر گناه نمی‌کرد، بی‌واسطه مرگ از زندگی جاودان برخوردار می‌شد. وی همچنین مرگ جسم را به تبعیت از افلاطون، جدایی نفس از بدن تعریف می‌کند و معتقد است این مرگ طبیعی نیست، بلکه تحمیلی گناه آدم و حوا است. اما ملاصدرا هرچند در این امر با آگوستین هم عقیده است که گناهان ارادی و اختیاری انسان می‌تواند باعث مرگ نفس و مرگ ابدی انسان شود، اما تأثیر گناه نخستین را نمی‌پذیرد. ملاصدرا همچنین هبوط انسان روی زمین را می‌پذیرد ولی معتقد است علت این مسئله مصلحت سابقی است که همان خلیفه الهی انسان بر روی زمین است. علاوه بر این ملاصدرا، مرگ طبیعی را مرحله‌ای از کمال وجودی انسان دانسته که پیش‌تر با حرکت جوهری آغاز شده است.

کلیدواژه‌ها: مرگ، مرگ‌اندیشی، گناه، گناه نخستین، آگوستین، ملاصدرا.

gkakaie@rose.shirazu.ac.ir
m.jabbareh@gmail.com

* عضو هیئت علمی دانشگاه شیراز
** مدرس دانشگاه شیراز

تاریخ دریافت: ۹۶/۸/۳ تاریخ پذیرش: ۹۷/۲/۱۶

فصلنامه فلسفه و کلام اسلامی آینه معرفت
دانشگاه شهید بهشتی، بهار ۹۷

Research Journal of Islamic Philosophy and
Theology of Shahid Beheshti University
کد مقاله: ۱۸۰۹۰

بررسی تطبیقی تفسیر کلامی آیات امامت در تفاسیر اثنی عشریه و زیدیه تا پایان دوره آل بویه

مهران اسماعیلی*
ربابه نبی‌الهی**

چکیده

امامیه در استدلال‌های کلامی خود، بر پنج آیه اولی الامر، تطهیر، ولایت، مودت و مباحله تأکید دارند. بررسی تطبیقی تفاسیر اثنی عشریه و زیدیه از آغاز تا پایان عصر آل بویه در نیمه سده پنجم، از این آیات و شناخت شباهت‌ها و تفاوت‌های تفسیری آن‌ها، مسئله اصلی این مقاله است و دامنه آن به تفاسیر ابوالجارود، مقاتل بن سلیمان، قمی، حبري، فرات کوفی و شیخ طوسی محدود شده است. در ابتدا مشخص شد که تفسیر مقاتل کمترین شباهت را به تفاسیر شناخته شده زیدی و اثنی عشری دارد و از این رو در نتایج به دست آمده در نظر گرفته نخواهد شد. در میان تفاسیر باقی مانده بررسی‌ها نشان می‌دهد که عموم این تفاسیر، را می‌توان در زمره تفاسیر روایی و نقلی طبقه‌بندی کرد. از نظر تعداد روایات کلامی نقل شده، بیشترین روایات در تفاسیر زیدی و به ترتیب در تفسیر فرات و سپس الحبری نقل شده است. وجه مشترک همه تفاسیر فوق آن است که همگی در پی اثبات نزول این آیات، درباره پنج تن هستند و به دلالت‌های کلامی آیات نمی‌پردازند. شیخ طوسی تنها و نخستین مفسر شیعی است که به نقل روایت بسنده نکرده و به عنوان یک متکلم، انگاره‌های کلامی عصمت و طهارت، افضلیت، ولایت بلافصل امام علی؛ و همچنین افضلیت امام حسن و امام حسین پس از امام علی علیهم السلام را از آیات امامت استنباط کرده است.

کلیدواژه‌ها: کلام، آیات امامت، زیدیه، اثنی عشریه، امامیه، تفسیر، شیخ طوسی.

mehransbu@ymail.com
nabiollahi@gmail.com

* عضو هیئت علمی دانشگاه شهید بهشتی
** دانش آموخته دانشگاه ادیان و مذاهب

تاریخ دریافت: ۹۶/۴/۱۷ تاریخ پذیرش: ۹۷/۲/۲۲

فصلنامه فلسفه و کلام اسلامی آینه معرفت
دانشگاه شهید بهشتی، بهار ۹۷

Research Journal of Islamic Philosophy and
Theology of Shahid Beheshti University
کد مقاله: ۱۷۵۰۶

تحلیل و نقد برداشت کانت از خدا

صالح حسن زاده*

چکیده

بحث خدا و ارتباط او با جهان و انسان به همراه وجودشناسی، یکی از دغدغه‌های اصلی فلسفه و الهیات است. به تعبیر دیگر همواره پرسش از خدا و ارتباط او با جهان، ذهن و اندیشه بشر را به خود مشغول داشته است. هرکس به باور خود برای این پرسش، پاسخی بیان می‌دارد. با شروع عصر روشنگری، این پاسخ‌ها در فلسفه کانت دگرگون می‌شود؛ کانت مدعی شد که دیگر خاستگاه تصور و شناخت خدا عقل نظری نیست. وی مسائل اساسی مابعدالطبیعه، یعنی نفس، خدا و جهان را از دید عقل نظری توجیه ناشدنی می‌داند، البته کانت این گونه مسائل را مردود نشمرده؛ وی بانقد عقل عملی، اثبات کرد که، حیات اخلاقی، وجود خدا را به عنوان اصل موضوع می‌پذیرد. زیرا فعل اخلاقی سرچشمه سعادت است؛ انسان بدون اخلاق قادر به زندگی نیست و اخلاق بی‌خدا هم به سوداگری منتهی می‌گردد. بنابراین اخلاق الزاماً انسان را به طرف خدا و دین هدایت می‌کند. کانت در دلیل خود بر وجود خدا از واژه «اختیار» بهره می‌جوید. به این صورت که انسان مختار است، اختیار هم اساس اخلاق، یعنی انجام فعل نیک و پرهیز از فعل بد است (= فضیلت). خلاف و عکس این، رذیلت است و چون در این جهان پاداش فضیلت و کیفر رذیلت بدست نمی‌آید باید نفس و روح باقی بماند تا پس از مرگ پاداش و یا کیفر خود را دریابد و باید ذاتی (= خدایی) باشد که به فضیلت پاداش مناسب و به رذیلت کیفر فراخور بدهد. هدف این مقاله تحلیل و نقد خاستگاه و جایگاه خدا در فلسفه کانت است. کلیدواژه‌ها: خدا، عقل عملی، اختیار، امور فی نفسه، کانت.

فصلنامه فلسفه و کلام اسلامی آینه معرفت
دانشگاه شهید بهشتی، بهار ۹۷

Research Journal of Islamic Philosophy and
Theology of Shahid Beheshti University
سکد مقاله: ۲۱۷۸۴

بررسی راه حل باربور برای حل تعارض بین علم و دین با توجه به تقریر کارول از این تعارض

سید محمدحسن آیت اله زاده شیرازی*
سید حسام الدین جلالی تهرانی**

چکیده

ایان باربور در کتاب دین و علم از انحاء ارتباط میان علم و دین سخن گفته است. او ارتباط میان "روش های علم" و "روش های دین" را بررسی کرده و برای ارائه دیدگاهی نظام مند، انحاء این ارتباط را در چهار مدل توضیح داده است: تعارض، استقلال، گفتگو و وحدت. به نظر می آید که او مدل های غیر از تعارض را صرفاً برای حل و رفع مدل تعارض فراخوانده است. در نهایت، از میان این مدل های ممکن تنها از مدل گفتگو برای حل تعارض جانبداری می کند. امروزه تمرکز بسیاری از صاحب نظران در تعارض علم و دین بر راه حل باربور و توسعه آن است. در این مقاله نشان می دهیم که راه حل باربور برای حل تعارض بین علم و دین در مواردی خاص (مانند مورد کارول) کارا نیست. این از آن رو است که اساساً تعارضی که کارول مطرح می کند، از نوع تعارض پیشینی مورد ادعای باربور نیست و برای حل تعارض کارولی باید به سمت راه حل های دیگر پیش برویم. این راه حل ها، گرچه به طور مبسوط در این مقاله بحث نشده است، می بایست پسینی و اساس مطالعات محتوایی و تاریخی علم استوار باشد.

کلیدواژه ها: باربور، کارول، علم، دین، تعارض پسینی، ترابط پیشینی.

h_shirazi@sbu.ac.ir
jalalitehrani@ut.ac.ir

* عضو هیئت علمی دانشگاه شهید بهشتی
** دانش آموخته فلسفه دین دانشگاه تهران

تاریخ دریافت: ۹۶/۵/۲۴ تاریخ پذیرش: ۹۶/۱۲/۱۹

فصلنامه فلسفه و کلام اسلامی آینه معرفت
دانشگاه شهید بهشتی، بهار ۹۷

Research Journal of Islamic Philosophy and
Theology of Shahid Beheshti University
کد مقاله: ۱۶۸۶۴

سلفی‌گری در اندیشه عقیدتی و کلامی جماعت اخوان المسلمین

حمید ایماندار*

حامد مصطفوی‌فرد**

چکیده

جریان اخوان المسلمین با پشتوانه بیداری اسلامی برخاسته از تفکرات جمال الدین اسدآبادی و محمد عبده سعی در ارائه منهجی معتدل و موافق با سیره سلف در حوزه عقاید و مبانی کلامی داشته است؛ در این میان اتهام سلفیه سنتی معاصر به این جریان مبنی بر ارائه ندادن منهجی روشمند در زمینه عقاید و تساهل در امر ترویج توحید ناب، تطبیق اندیشه‌های این دو جریان را اجتناب ناپذیر می‌کند. سلفیان سنتی با طرح برخی از اندیشه‌های اخوانیون همچون معرفی مکتب تفویض به عنوان منهج سلف، بر شمردن استغاثه به عنوان امری محرم، رأی به خروج مسئله توسل از مباحث عقیدتی، تجویز شد رحال برای زیارت قبور، توجه به تقریب مذاهب و تعامل با اهل کتاب و مشروع دانستن تصوف به مبتدع بودن اخوانی‌ها تصریح دارند. سرانجام باید تأکید کرد که جمودگرایی و جزم‌اندیشی قاطبه سلفیه در تعامل با عقاید مخالفان جریان اعتدال‌گرای اخوان المسلمین را نیز در شمار جریان‌های متخاصم با منهج سلف قرار داده است.

کلیدواژه‌ها: اخوان المسلمین، سلفیه، عقاید، کلام.

hamidimandar@yahoo.com
hamed_amf@yahoo.com

*دانش آموخته دکتری دانشگاه فردوسی مشهد
**دانشگاه فردوسی مشهد

تاریخ دریافت: ۹۶/۱۱/۱۲ تاریخ پذیرش: ۹۷/۲/۱۷

A Comparative Study of Divine Will from the Perspective of Avicenna and Spinoza

Abulghsem Asadi*
Akbar Orvati Movafagh**

Abstract

Among the positive attributes of God, the attribute of will is of particular importance. While most philosophers and theologians are in agreement with regard to God's possessing will, there has been a great deal of difference about its real meaning among philosophers and different theological schools throughout history. Adopting a descriptive-analytical method, the present article is an attempt to discuss comparatively the attribute of will and its related issues referring to the works of Avicenna and Spinoza. From the frequent emphases of Avicenna on the unity of all divine attributes, especially the two attributes of will and knowledge, it can be inferred that, like Spinoza, he does not intend to embrace the ordinary conventional meaning of will which is used in relation to Human beings when the reference is to God.

Key Terms: *will, divine will, Avicenna, Spinoza*

---

* Farhangian University

ghasemasadi1990@gmail.com

** Bu Ali Sina University

a_orvati@yahoo.com

Reception date: 96/8/17

Acceptance date: 96/12/19

Authority and Role of “Cognitive Sources” in Ibn Abi Jumhur Ahsai’s thought

Shamsollah Seraj*
Somayeh Monfared**

Abstract

The identification of what and why of the combined three cognitive sources including intellect, intuition and revelation in Ibn Abi Jumhur’s system of thought makes the analysis of the cognitive achievements of this system of thought more effective. Ibn Abi Jumhur, as a figure who has an important position in the integration of various theoretical branches in the light of the teachings of Imams, establishes his theory of cognition on a philosophical religious and mystical basis. This work was later completed by Mula Sadra Shirazi and was presented in the form of “cognitive unity of the of Quran content, Mysticism and logic” theory. In Ahsai’s thought system, there is a profound relevance and connection between intellect, heart and revelation. He believes that it is necessary to move from essential logical theorems to inherited divine perceptions. In that case, it is very likely to perceive secrets of sharia and understand the meanings of Sufism and truth. Intellect finds its way to heart through passing perfection. In fact, heart is another name for perfected intellect. Furthermore, about the relationship between sharia and intellect, he believes that religious law is external intellect and intellect is internal

religious law. Therefore, they are not only associated with each other but they are also united.

Key Terms: *Ibn Abi Jumhur, cognitive sources, intellect, intuition, revelation.*

---

* University of Illam

shamsollahs@yahoo.com

** University of Illam

somayehmonfared23@gmail.com

Reception date: 96/11/30

Acceptance date: 97/1/21

Comparative Study of the Relationship between Death and Sin in Saint Augustine's and Mulla Sadra's Works

Ghasem Kakaii*

Mhaboobeh Jabareh Naseroo**

Abstract

The present paper is a comparative study of death and its relationship with sin from St. Augustine's and Mulla Sadra's perspectives. Scrutiny of these two perspectives indicates that St. Augustine, in accordance with the Christianity faith and especially Paul's teachings, justifies death in terms of the original sin and even considers sin as the cause of death. He believes that God created man in such a way that, if he did not commit sins, He would have enjoyed eternal life without death as the intermediary. Following Plato, he even believes that corporeal death is the separation of soul from the body. He further contends that this state is rather imposed by the original sin than by natural death. Although Mulla Sadra agrees with Augustine on this point that human voluntary sins can cause death of the soul and eternal death of man, he does not accept the effect of the original sin. Mulla Sadra agrees with Augustine on the fall of Adam on earth but he believes the reason for this fall was the divine will to make Man His caliph on earth. In addition, Mulla Sadra considers natural death a stage in human perfection which has already been initiated by substantial motion.

Key Terms: *death, thought of death, sin, original sin, Augustine, Mulla Sadra.*

---

* University of Shiraz

gkakaie@rose.shirazu.ac.ir

** University of Shiraz

m.jabbareh@gmail.com

Reception date: 96/8/3

Acceptance date: 97/2/16

Comparative Study of Theological Interpretation of Quranic Verses on Imamat in Imamiyyah and Zaidiyyah Interpretations up to the End of Buyid Dynasty Era

Mehran Esmaeili*
Rubabe Nabiyollahi**

Abstract

In their theological arguments, Imamiyyah Shi'ites put emphasis on five verses including al-Tat-hir (Q:33/33), al-Welaya (Q:5/55), al-Mawadda (Q:42/23), al-Mubahila (Q:3/61) and al-Ulil-Amr (Q:4/59). The article is an attempt to identify the similarities and differences between the Imamiyyah and Zaidiyyah interpretations of the above-mentioned verses within a period ending with Buyid dynasty (447AH/1055 AD). The study is limited to the following Quranic interpretations: Abu-l Jaroud, Muqatil ibn Sulaiman, al-Qummi, al-Hibari, Furat al-Kufi and Shaykh al-Tusi. At the initial stages of the study, it became clear that the interpretation of Muqatil ibn Sulaiman had very low similarity with the other Zaidiyyah and Imamiyyah interpretations and therefore it was excluded from the final analysis. The analysis showed that the majority of these interpretations could be classified as traditional and transmitted interpretations. From a quantitative point of view, the highest number of transmitted traditions were identified in Zaidiyyah interpretations of Furat al-Kufi and al-Hibari. All of the above-mentioned interpretations have the common features of trying to prove that the five verses have been revealed about the Five Holy Persons of the Cloak and their paying almost

no attention to theological implications of these verses. In spite of this similarity between Zaidiyyah and Imamiyyah interpretations, it was Sheykh al-Tusi who presented a rational interpretation of Imamiyya theology. He is the only interpreter who did not limit himself to transmitting traditions; as a theologian, he tried to interpret the theological implications of al-Isma, immediate succession of Ali ibn Abi-talib and the superiority of al-Hasan and al-Hussein after Ali ibn Abi-talib.

Key Terms: *theology, interpretation, traditional commentary, verses on Imamat, Zaidiyyah, Imamiyyah, Sheikh al-Tusi.*

---

* Shahid Beheshti University

mehransbu@ymail.com

** University of Religions and Denominations

nabiyollahi@gmail.com

Reception date: 96/4/17

Acceptance date: 97/2/22

Analysis and Critique of Kant's Conception of God

Saleh Hassanzadeh*

Abstract

The concept of God and His relationship with the world and human beings, together with ontology, has been one of the main preoccupations of philosophy and theology. In other words, the question of God and His relationship with the world has always occupied the mind and thought of man. Everyone answers this question according to his own beliefs. From the beginning of the Age of Enlightenment, these answers were transformed in Kantian philosophy; he claimed that pure reason is not the originator of the conceptions of God. He considers the fundamental questions of metaphysics, namely, the soul, God and the world, not justifiable from the point of view of pure reason. Of course, Kant did not dismiss these concepts. With the critique of pure reason, he proved that the moral life necessitates the existence of God as an axiom. The reason is that moral action is the source of felicity. Man is incapable of living without morality, and godless morality leads to doing business. So morality necessarily leads man to God and religion. Kant used the term "authority" of Man which means free will. Free will is the basis of morality, i.e. doing the good action (virtue) and abstaining from the evil action (vice). Since the rewards of virtue and punishments for vice are not obtainable in this world, the soul must remain after death to receive reward or punishment and there must be an entity (God) to reward for

virtue and punish for vice. The purpose of this paper is to analyze and evaluate the ontology and position of God in Kantian philosophy.

Key Terms: *God, pure reason, free will, morality, Kant.*

---

* Allameh Tabatabai University

hasanzadeh@aut.ac.ir

Reception date: 96/3/17

Acceptance date: 96/12/27

The Study of Barbour's Solution to the Conflict between Science and Religion with Attention to Carroll's Exposition of the Conflict

Seyed Mohmmad Hassan Ayatollahzadeh Shirazi *
Seyed Hessam Jalali Tehrani**

Abstract

In his book *Religion and Science*, Ian Barbour discusses the relationship between science and religion. In order to come up with a systematic view, he has surveyed the method of science and methods of religion and has explained this relationship in terms of four models: conflict, independence, dialogue and integration. It seems that he has introduced the models other than conflict to solve and remove the problems of the conflict model. He ultimately selects dialogue as the sole model which can solve the problems of the conflict model. Nowadays, the focus of a large number of scholars working on conflict between science and religion is on the solution proposed by Barbour and its extension. It is widely hoped that these models can successfully meet and explain every challenge of the era. We put serious doubt on this idea drawing on the challenges that Carroll's views set against Barbour's models. While Barbour wishes to remove the conflicts between science and religion by proposing a priori models, Carroll points to some a posteriori conflicts that cannot be removed by Barbour's models. To provide solutions to the conflicts suggested by Carroll, we need new models that can explain the relation between science and religion. Although these solutions have not

been discussed in detail in the present article, the conclusion is that the solutions should be a posteriori including studies dealing with history and content of science.

Key Terms : *Barbour, Carroll, science, religion, a posteriori conflict, a priori relationship.*

---

* Shahid Beheshti University

** University of Tehran

h_shirazi@sbu.ac.ir

jalalitehrani@ut.ac.ir

Reception date: 96/5/24

Acceptance date: 96/12/19

Salafism in the Theological Thought of Muslim Brotherhood Community

Hamid Imandar*
Hamed Mostafavifar**

Abstract

The Muslim Brotherhood movement with the backing of Islamic awakening originated from the thoughts of Jamaluddin Asad Abadi and Mohammed Abduh has tried to provide a moderate demonstration of theological beliefs in agreement with the life history of the pious ancestors. With the accusations made by contemporary traditional Salafism against this movement on this basis that they are short of providing a methodological demonstration of beliefs and their being lenient in disseminating pure monotheism highlights the need for a comparative study of the thoughts of the two movements. By propounding some thoughts of the Muslim Brotherhood, such as divine attributes, asking for help from the righteous, resorting to the righteous, visitation of tombs, attention to approximation of different theological schools, religious interaction with Christians and Jews, and legitimizing Sufism, the traditional Salafists emphasize religious dissonance of Muslim Brotherhood. Finally, it should be emphasized that the dogmatic approach of Salafists in their interaction with the opposite belief systems has placed

the moderate movement of Muslim Brotherhood among the movements hostile to the demonstration of pious ancestors.

Key Terms: *Muslim Brotherhood, Salafism, beliefs, theology.*

---

* Ferdowsi University of Mashhad

hamidimandar@yahoo.com

** Ferdowsi University of Mashhad

hamed_amf@yahoo.com

Reception date: 96/11/12

Acceptance date: 97/2/17